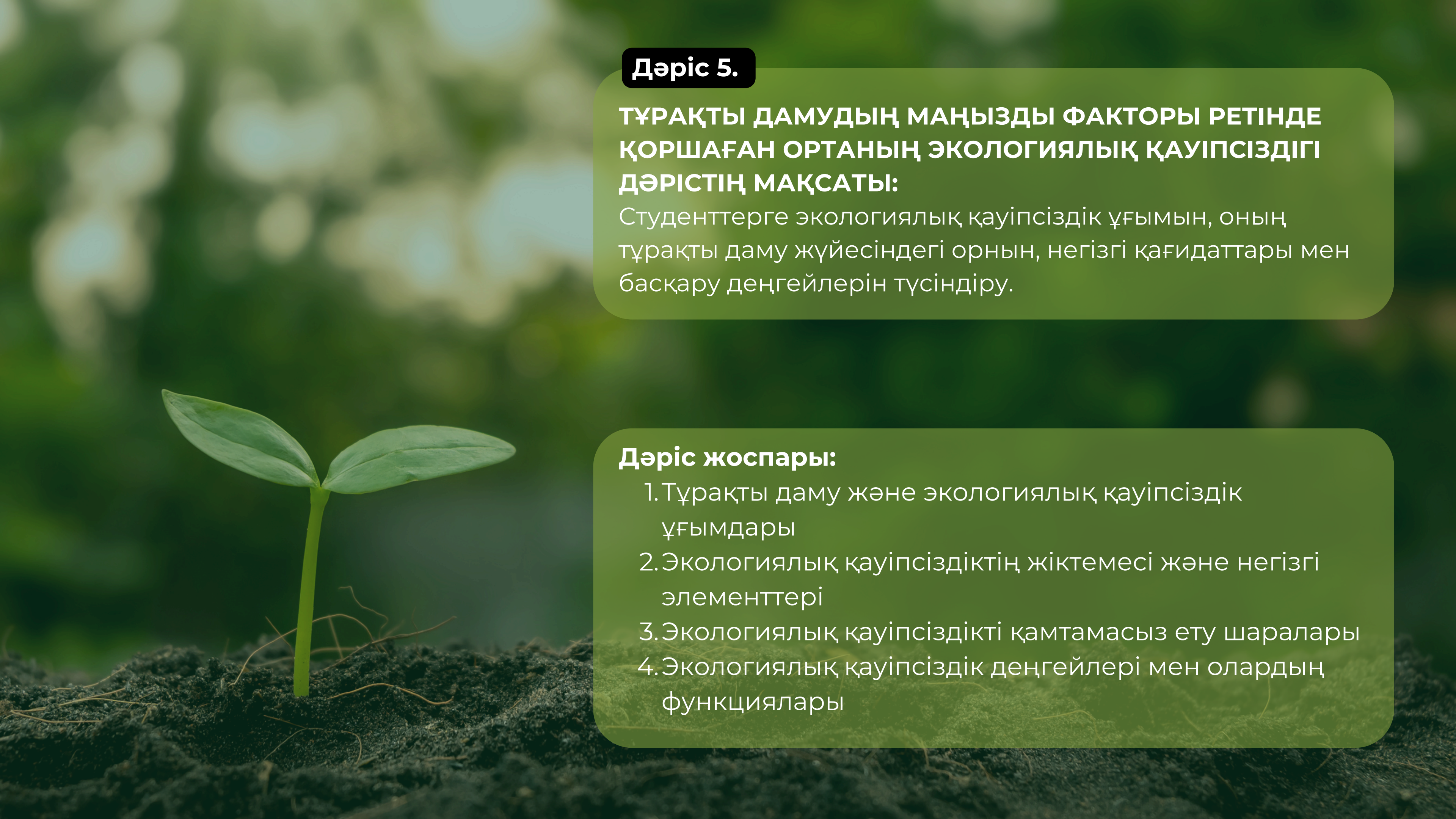

ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ГЕОКЕҢІСТІКТІК БАСҚАРУ

г.ғ.д, профессор Аскарова М. А.

Дәріс 5

Тұрақты дамудың маңызды факторы ретінде
қоршаған ортаның экологиялық қауіпсіздігі

Дәріс 5.

ТҰРАҚТЫ ДАМУДЫҢ МАҢЫЗДЫ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ ҚОРШАҒАН ОРТАНЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ ДӘРІСТІҢ МАҚСАТЫ:

Студенттерге экологиялық қауіпсіздік ұғымын, оның тұрақты даму жүйесіндегі орнын, негізгі қағидаттары мен басқару деңгейлерін түсіндіру.

Дәріс жоспары:

- 1.Тұрақты даму және экологиялық қауіпсіздік ұғымдары
- 2.Экологиялық қауіпсіздіктің жіктемесі және негізгі элементтері
- 3.Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету шаралары
- 4.Экологиялық қауіпсіздік деңгейлері мен олардың функциялары

Экологиялық қауіпсіздік тұрақты қоршаған ортаны басқарудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Тұрақты даму – келешек ұрпақтың өз қажеттіліктерін қанағаттандыру мүмкіндігіне нұқсан келтірмей, бүгінгі ұрпақтың қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін әлеуметтік-экономикалық және экологиялық мәселелерді теңгерімді шешу.

Тұжырымдаманың негізгі идеясы-ұрпақтар арасындағы тепе-теңдік, сондықтан тұрақты даму үш негізгі компоненттің тепе-теңдігімен мүмкін: экономикалық өсу, әлеуметтік жауапкершілік және экологиялық тепе-теңдік. Экологиялық компонент, әдетте, экологиялық қауіпсіздік және экологиялық қауіпсіздік басқармасы арқылы зерттеледі, табиғи ортаны техногендік және табиғи сипаттағы төтенше жағдайлардың (ТЖ) теріс әсерінен қалай қорғайды.

Экологиялық қауіпсіздік ұғымы

Экологиялық қауіпсіздік-бұл қоршаған ортаға теріс әсердің алдын алуға немесе азайтуға бағытталған шаралар мен әрекеттер жүйесі.

Ол атмосфераға зиянды заттардың шығарындыларын азайтудан бастап экологиялық таза технологияларды әзірлеуге және қалдықтарды басқаруға дейінгі әртүрлі аспектілерді қамтиды.

Табиғи ресурстар ұтымды пайдаланылатын және қоршаған орта болашақ ұрпақ үшін сақталатын адам мен табиғаттың үйлесімді өмір сүруіне жағдай жасау маңызды міндет болып табылады.

Экологиялық қауіпсіздік-бұл адамның, қоғамның және мемлекеттің өмірлік маңызды мүдделерін ішкі және сыртқы қауіптерден қорғау жағдайы.

Экологиялық қауіпсіздікке қатер түрлері

Сыртқы қауіптер

- табиғи ресурстардың сарқылуы;
- жаһандық климаттың өзгеруі;
- озон қабатының бұзылуы;
- биоәртүрліліктің төмендеуі;
- шөлейттену процесі;
- теңіздер мен мұхиттардың ластануы.

Ішкі қауіптер

- табиғи ресурстарды ұтымсыз пайдалану;
- Тұщы су тапшылығы;
- жер ресурстарының деградациясы;
- су ресурстарының ластануы;
- атмосфералық ортаның ластануы.

Экологиялық қауіпсіздік

Экологиялық қауіпсіздік - бұл биосфера мен адамзат қоғамының, ал мемлекеттік деңгейде – мемлекеттің қоршаған ортаға антропогендік және табиғи әсерлерден туындайтын қауіптерден қорғалу жағдайы.

Экологиялық қауіпсіздік объектілері құқықтар, жеке тұлғаның материалдық және рухани қажеттіліктері, Табиғи ресурстар және табиғи орта немесе мемлекеттік және қоғамдық дамудың материалдық негізі болып табылады.

Экологиялық қауіпсіздік субъектілері-жеке тұлға, қоғам, мемлекет, биосфера.

Қоршаған ортаның негізгі элементтері қауіпсіздік

- Қоршаған ортаны бақылау-экожүйелердің жай-күйін жүйелі бақылау.
- Табиғатты пайдалануды реттеу-ресурстарды ұтымды пайдалануды құқықтық қамтамасыз ету.
- Экожүйелерді қорғау-ормандарды, су айдындарын және флора мен фаунаның түрлерін сақтау.
- Антропогендік әсерді азайту-экологиялық қауіпсіз технологияларды енгізу.

Қоршаған ортаны сақтауға бағытталған шаралар

Экологиялық стандарттарды әзірлеу және енгізу
Кәсіпорындар үшін зиянды заттар
шығарындыларын шектеу, Қалдықтарды кәдеге
жарату және қайта өңдеу жөніндегі ережелерді
белгілейді.

Баламалы энергия көздеріне көшу
Күн, жел және су энергиясын пайдалану
ластануды азайтады және экологиялық
қауіпсіздікке ықпал етеді

Табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану

Табиғи ресурстарды тиімді пайдалану

Су мен электр энергиясын тұтынуды азайтатын технологияларды енгізу табиғи қорларды сақтауға және зиянды әсерді азайтуға көмектеседі.

Жануарлар мен өсімдіктердің тіршілік ету ортасын сақтау

Қорықтарды, ұлттық саябақтарды және қорғалатын табиғи аумақтарды құру биоәртүрлілікті сақтауға ықпал етеді және түрлердің жойылып кетуіне жол бермейді.

Экологиялық білім және шаралардың маңызы

Экологиялық білім Табиғатты қорғаудың маңыздылығы туралы хабардарлықты қалыптастырады және адамдардың жауапты мінез-құлқын ынталандырады.

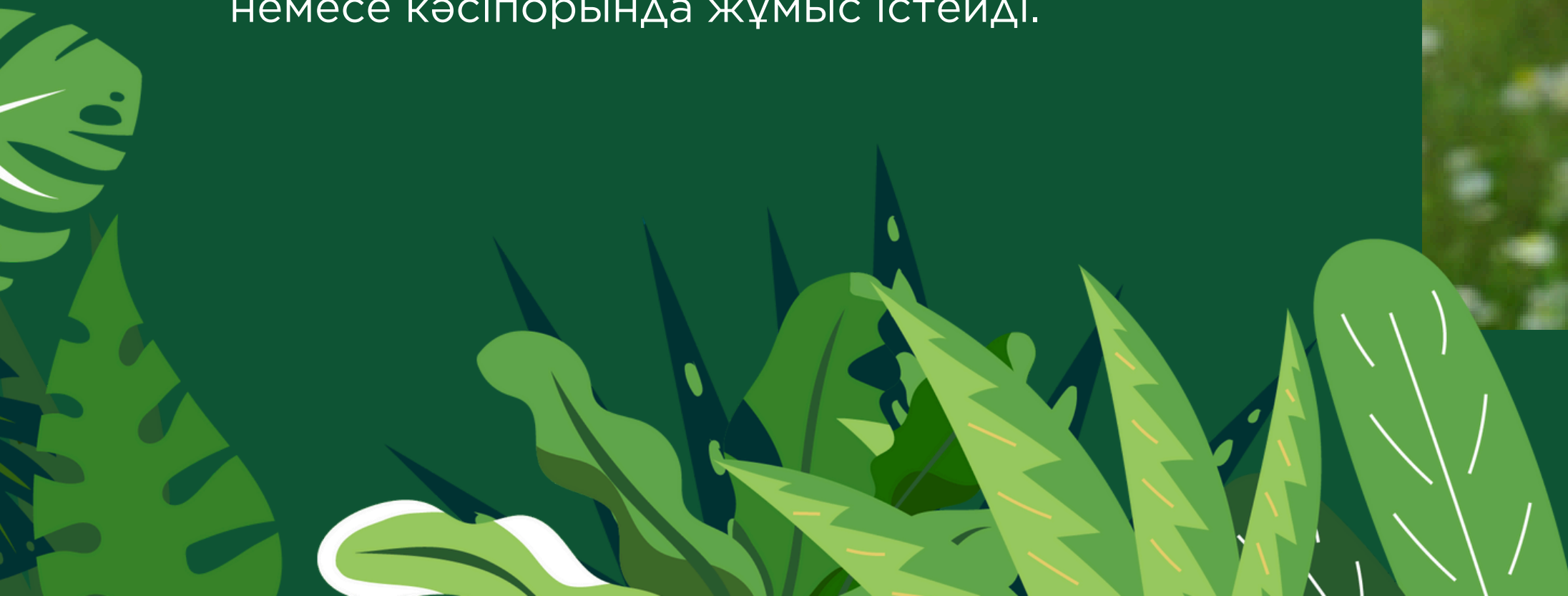
Экологиялық қауіпсіздік шараларын белсенді енгізу планетаның барлық тұрғындары үшін Тұрақты даму мен қауіпсіз болашақты қамтамасыз етеді.

Экологиялық қауіпсіздік деңгейлері

Экологиялық қауіпсіздік үш деңгейде жүзеге асырылады:

- Жаһандық – бүкіл әлемдік қауымдастықты қамтиды.
- Аймақтық-елдердің топтарын біріктіреді.
- Жергілікті – белгілі бір аймақта, қалада немесе кәсіпорында жұмыс істейді.

Жаһандық деңгей

Жаһандық экологиялық қауіпсіздікті басқару халықаралық ұйымдар арқылы жүзеге асырылады: БҰҰ, ЮНЕП, ДДҰ, ДМҰ және т. б.

Негізгі шаралар:

Халықаралық келісімдер (Париж келісімі, биоалуантүрлілік туралы Конвенция).

Климаттың өзгеруіне бейімделу стратегиялары.
"Жасыл даму" және ТДМ қағидаттары (тұрақты даму мақсаттары).

Басым бағыттар:

- ✓ Парниктік газдар шығарындыларын азайту.
- ✓ Биоәртүрлілікті қорғау.
- ✓ Қалдықтарды қайта өңдеу.
- ✓ Ормандарды кесуге қарсы күрес.

UNEP

Аймақтық деңгей

Бұл деңгейде одақтар шеңберіндегі елдер өзара іс-қимыл жасайды:

ЕО, АСЕАН, БРИКС, ТМД, ЕАЭО және т. б.

Негізгі бағыттар:

- 1.Экономиканы экологияландыру-дамудағы экологиялық факторды есепке алу, "жасыл экономикаға"көшу.
- 2.Экологиялық қауіпсіз технологияларды енгізу – ресурстарды ұтымды пайдалану, қалдықтарды қайта өңдеу, ластануды азайту.

Жергілікті деңгей

Жергілікті деңгейде басқару қалалар, аудандар және кәсіпорындар деңгейінде жүргізіледі.

Негізгі функциялары:

- Шығарындылар мен Ағындарды бақылау.
- Жасыл аймақтар мен саябақтарды құру.
- Қалдықтарды бөлек жинау және қайта өңдеу.

Мақсаты-бірыңғай басқару жүйесі үшін қоршаған ортаның жай-күйі туралы деректерді жергілікті деңгейден аймақтық және жаһандық деңгейге беру.

Қорытынды

Экологиялық қауіпсіздік-адамзаттың тұрақты дамуының маңызды шарты. Оны жаһандық, өңірлік және жергілікті деңгейде іске асыру экологиялық проблемаларды шешуге кешенді тәсілді қамтамасыз етеді.

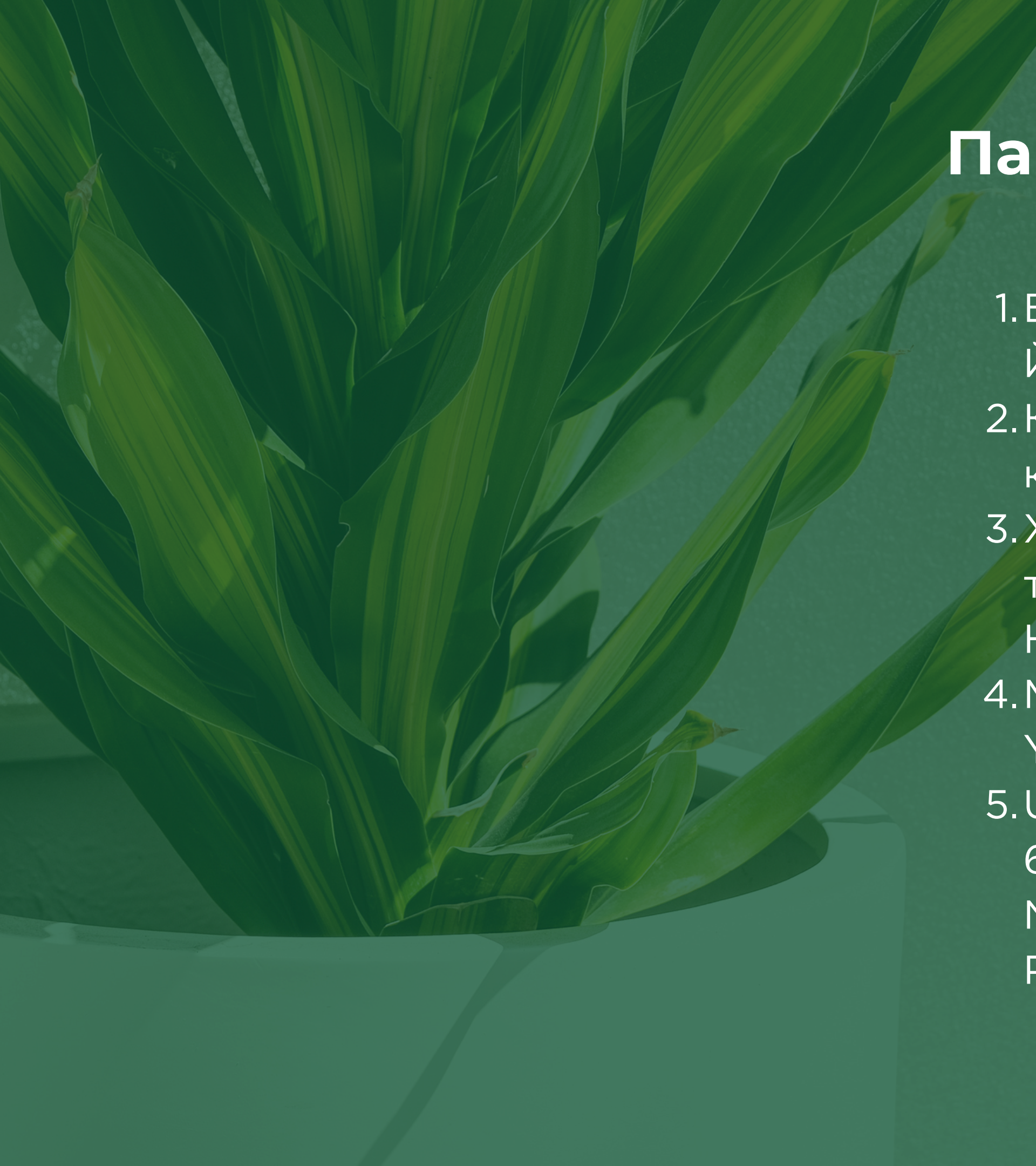
Халықаралық ынтымақтастық жалпы стратегияларды әзірлеуге көмектеседі, өңірлік одақтар "жасыл" технологияларды енгізуге ықпал етеді, ал жергілікті деңгейде қоршаған ортаны қорғау жөніндегі нақты шаралар іске асырылуда.

Барлық деңгейлердің келісілген әрекеттерімен ғана табиғи тепе-теңдікті сақтауға, ресурстарды ұтымды пайдалануды қамтамасыз етуге және болашақ ұрпаққа таза және қауіпсіз планетаны беруге болады.

Бақылау сұрақтары:

1. Экологиялық қауіпсіздік дегеніміз не және оның негізгі мақсаттары қандай?
2. Экологиялық қауіптердің түрлері қандай және олар қалай жіктеледі?
3. Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге бағытталған қандай шаралар жүзеге асырылады?
4. Экологиялық қауіпсіздіктің жаһандық, аймақтық және жергілікті деңгейлерінің айырмашылықтарын сипаттаңыз.
5. Экологиялық білім мен хабардарлық неге экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады?

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. БҰҰ. Париж климаттық келісімі. — Нью-Йорк, 2015.
2. Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі. — Астана: Әділет, 2021.
3. Хесин, Е.М. Экологическая безопасность: теория, практика, правовые основы. — М.: Юрайт, 2020.
4. Meadows, D.H. The Limits to Growth. — New York: Universe Books, 1972.
5. UNEP. Global Environment Outlook 6 (GEO-6): Healthy Planet, Healthy People. — Nairobi: United Nations Environment Programme, 2019.